

مستندات فقهی مسئولیت مدنی دولت در قبال تصمیمات قضایی دادگاهها

نویسنده:

دکتر رضا دهقانی

www.ketab.ir

۱۴۰۰

سرشناسه	د. دهقانی، رضا، ۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور	مستندات فقهی مسئولیت مدنی دولت در قبال تصمیمات قضایی دادگاه‌ها / نویسنده رضا دهقانی؛ ویراستار حدیث (دینز) دهقانی.
مشخصات نشر	تهران: نشر ائلسن، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۰۸ ص.
شابک	978-600-4281-94-2
موضوع	مسئولیت دولت -- ایران
موضوع	Government liability -- Iran
موضوع	مسئولیت دولت (فقه) -- ایران
موضوع	Government liability (Islamic law) -- Iran
موضوع	رویه قضایی -- ایران
موضوع	Jurisprudence -- Iran
رده بندی کنگره	KMHT۲۴۰:
رده بندی دیویی	۲۳۲/۵۵۰۸۸:
کتابشناسی ملی	۷۵۶۸۰۲۵:
وضعیت رکورد	فیبا

مستندات فقهی مسئولیت مدنی دولت

در قبال تصمیمات قضایی دادگاه‌ها

نویسنده: رضا دهقانی

ویراستار: حدیث (دینز) دهقانی / حروفچین: فاطمه کیوانی / طراح جلد: محمد کریم‌زادگان

ناشر: انتشارات ائلسن / لیتوگرافی، چاپ و صحافی: پرنیان

چاپ اول: ۱۴۰۰ / تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه / قیمت: ۴۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۸-۱۹۴-۲ ISBN: 978-600-428-194-2

تبریز، خیابان پاس‌تور قدیم، روبروی کلانتری ۱۵

تلفن: ۰۹۱۲۴۴۴۱۳۱۸ - ۳۵۵۷۷۱۷۸

ایمیل: elshanpub@gmail.com

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱. فصل اول: تبیین مفاهیم مرتبط از منظر فقه و حقوق	۹
۱-۱. مفهوم قضا	۹
۱-۲. تصمیمات قضایی	۱۴
۱-۳. نهادهای قضایی	۱۵
۱-۴. خطای کارمند	۱۸
۱-۵. حکم	۲۲
۱-۶. فتوا	۲۳
۱-۷. دولت	۲۴
۱-۷-۱. اجتماع سیاسی	۲۴
۱-۷-۲. اقتدار سیاسی	۲۷
۱-۷-۳. تعریف دولت	۲۹
۸-۱. مسئولیت	۳۱
۸-۱-۱. اقسام مسئولیت	۳۴
۹-۱. تفاوت مسئولیت مدنی با مسئولیت اخلاقی	۴۴
۱۰-۱. تفاوت مسئولیت مدنی و مسئولیت کیفری	۴۵
۱۱-۱. تفاوت مسئولیت مدنی، مسئولیت کیفری و مسئولیت انتظامی	۴۵
۱۲-۱. مسئولیت مدنی دولت	۴۷
۱۳-۱. شروط وارد بر مسئولیت	۵۲
۱-۱۳-۱. وجود خسارت	۵۲
۲-۱۳-۱. رابطه علیت یا سببیت	۵۵
۳-۱۳-۱. علت خسارت	۵۶

۱۴-۱. مبانی مسئولیت مدنی دولت ۵۶

۱۴-۱. مسئولیت مبتنی بر تقصیر ۵۶

۱۴-۲. ب: مسئولیت بدون تقصیر ۵۸

۱۵-۱. ارکان مسئولیت مدنی دولت ۵۹

۲. فصل دوم: مستندات روایی مسئولیت مدنی دولت در قبال

تصمیمات قضایی دادگاهها ۶۲

۱-۲. اخبار و روایات شیعه و اهل سنت ۶۲

۱-۲-۱. خبر اصبع بن نباته ۶۲

۱-۲-۲. نامه امام علی علیه السلام به مالک اشتر ۸۰

۱-۲-۳. حدیث مشهور «کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیت» ۸۲

۱-۲-۴. حکایت «خطأ الحاكم في بيت المال» ۸۴

۱-۲-۵. احادیثی که در قاعده ای به نام قاعده «من اتلف مال الغير فهو له

ضامن» تبلور یافته است و میدانیم که «من» موجود در آن موصوله

می باشد؛ یعنی نه تنها افراد حقیقی را دربرمی گیرد، بلکه افراد حقوقی

مانند دولت را نیز شامل میشود. ۸۶

۱-۲-۶. قضیه سقط جنین بعد از جنگ جمل ۸۶

۱-۲-۷. روایاتی که مضمون مشترکشان: «لا یبطل دم امرء مسلم»

می باشد ۸۸

۱-۲-۸. روایاتی که مضمون مشترکشان: اگر شخصی در شلوغی روز

جمعه یا روز عرفة و مانند آن کشته شد، دیه وی از بیت المال پرداخت

میشود. ۸۹

۱-۲-۹. خبر محمد بن سلیمان از امام رضا (علیه السلام). ۹۰

۱-۲-۱۰. سپر قرار گرفتن اسرای مسلمین از طرف دشمن ۹۱

۱-۲-۱۱. زندانی شدن فردی که به مصلحت شرعی محبوس شده، بمیرد.

..... ۹۲

۹۲	۱۲-۱-۲. آیه ۱۱ سوره ممنحنه.....
۹۴	۱۳-۱-۲. «حکم الإجهاز» یا «مجهزه».....
۹۷	۱۴-۱-۲. سیره رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) در قضیه درگیری ابوالجهم.....
۱۰۰	۱۵-۱-۲. سیره رسول الله(صلی الله علیه و آله) در قضیه کشتار قبله جذیمه.....

۳. فصل سوم: مستندات قواعد فقهی مسئولیت مدنی دولت در

۱۰۸	قبال تصمیمات قضایی دادگاهها.....
۱۰۸	۱-۳. الخراج بالضمن.....
۱۰۹	۱-۱-۳. مدرک قاعده.....
۱۱۳	۲-۱-۳. الخراج.....
۱۱۴	۳-۱-۳. الضمان.....
۱۱۵	۴-۱-۳. قلمرو قاعدة الخراج بالضمن.....
۱۱۹	۲-۳. قاعده احسان.....
۱۲۳	۳-۳. قاعده اتلاف.....
۱۲۹	۳-۳-۱. قلمرو قاعدة اتلاف.....
۱۳۱	۲-۳-۳. قاعده اتلاف و مسئولیت مدنی دولت.....
۱۳۴	۴-۳. قاعده تسبیب.....
۱۳۸	۱-۴-۳. تعدد اسباب.....
۱۳۹	۲-۴-۳. سببها در طول یکدیگر باشند.....
۱۴۱	۳-۴-۳. قاعده تسبیب و مسئولیت مدنی دولت.....
۱۴۵	۵-۳. قاعدة علی الید(ضمان قهری).....
۱۴۶	۶-۳. قاعده لا ضرر.....
۱۵۷	۱-۶-۳. نظریه تضمین حق.....
۱۵۸	۷-۳. مفهوم خطا.....

مقدمه

در ابتدا زور و قدرت، تنها راه فصل خصومت و از بین بردن نزاع میان افراد بود. خود شخص و یا عقيله و یا قبیله اش به حق خویش حکم می‌کردند و آنرا با همراهی هم و یا تنهایی می‌ستاندند.^۱ در آن دوره افراد به خود اجازه می‌دادند در قبال ضرر وارد شده انتقام بگیرند و آنچه به متضرر وارد شده بود، جهت اصلاح جبران ضرر ناشی از خطا به عامل متقابلاً با سودش وارد نمایند. این اولین چیزی بود که به حکم غریزه به ذهن بهمنته‌خطور می‌کرد.

وقتی اجتماع استقرار یافت و عقول بال و پر گرفتند و مدنیت جان گرفت مردم نتیجه گرفتند که جهت احیای حق و احقاق آن به شخص ثالثی روی آورند^۲ با این انتخاب تحکیم اجباری متحول شده و به تحکیم اجباری منجر شد، قوه حاکم یعنی دولت، افراد را ملزم کرد تا به محکمه معینی رجوع نمایند و یا کسی را برای حل و فصل در دعاوی و منازعات خود بر گزینند و انتقام‌گیری شخصی و عمل متقابل جهت انتقام خلاف قانون تشخیص داده شد.

۱. صالحی، علی‌پاشا، مباحثی از تاریخ حقوق، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۸، ص ۶ تا ۷.

۲. صالحی مازندرانی، محمد، مسئولیت مدنی ناشی از تصمیمات قضایی، انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۱، ص ۲۷.